

Sociologijos profesinės veiklos lauko tyrimo ideologija

Arūnas Poviliūnas
Vilniaus universitetas

Apie profesinės veiklos lauko tyrimą

2011 metų lapkričio mėnesį

Arūnas Poviliūnas

Bourdieu apie profesijų tyrimą

- “Kalba kelia ypač sudėtingą problemą sociologui: ji iš tiesų yra milžiniška natūralizuotų išankstinių konstrukčių saugykla, dėl to šių išankstinių konstrukčių niekas nepastebi kaip tokių, ir šie gali funkcionuoti kaip neįsisąmoninti konstravimo įrankiai. Pavyzdys čia galėtų būti profesijų taksonomijos, nesvarbu, ar šiandien kasdieniame gyvenime paplitusių profesijų pavadinimai, ar socioekonominės INSEE (Prancūzijos nacionalinio ekonomikos ir statistinių tyrimų instituto) kategorijos, tipiškas biurokratinės konceptualizacijos, biurokratinio pasaulio pavyzdys, o labiau apibendrinus, pavyzdys visų taksonomijų (amžiaus grupių, jaunų ir senų, lyties kategorijos, kurios, kaip žinoma, nėra nepriklausomos nuo socialinio arbitralumo), kuria sociologai pasitelkia pernelyg daug apie jas negalvodami, nes jos – visai visuomenei bendros socialinės supratimo kategorijos. /.../ Bet aš manau, kad reikia eiti toliau ir suabejoti ne tik profesijų klasifikacijomis ir sąvokomis, vartojamomis žymėti darbų klases, bet ir pačia veiklos, arba profesijos, sąvoka, tapusia visos mokslinio tyrimo tradicijos pagrindu, o kai kuriems jų metodologiniu motto. /.../ Tačiau, mano įsitikinimu, reikia neapsiriboti šia, tegul ir tikrai radikalia, kritika ir stengtis, kaip aš tai darau, pakeisti šią sąvoka lauko sąvoka.”

ECTS projektas ir profesinės veiklos lauko tyrimas

- Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo koncepcija turi remtis **profesinės veiklos lauko tyrimais**, todėl ECTS projekte buvo suplanuotas profesinės veiklos lauko tyrimas.
- Šio **tyrimo rezultatas** – 8 studijų kryptių dalykinių ir bendrųjų kompetencijų aprašai.
- Tyrimo rezultatais turėtų naudotis **dalykinės darbo grupės ir studijų komitetai**, rengdami ir atnaujindami studijų programas.

Profesinės veiklos lauko tyrimas studijų programų rengėjams turėtų padėti:

- Apibrėžti **dalykines bei bendrąsias kompetencijas** ir gal būt suformuoti **kvalifikacijų vienetus**, kurie galėtų tapti modulių pagrindais.
- Rengiant programas pereiti nuo labiau tradicinio požiūrio, kuris daugiau akcentuoja žinias ir turinį, **prie Tuningo požiūrio**, kuris pabrėžia (1) orientaciją į studentą, (2) studento **mokymosi krūvį** (mokymosi apimtį), būtiną studijų programos siekiniams pasiekti, (3) dalykinių ir bendrųjų kompetencijų ugdymą.
- Patobulinti profesinės veiklos lauko tyrimo metodiką ir padaryti ją tokią, kad ji būtų prieinama ir paranki studijų programų rengėjams (**“Universali spinta”**).
- Keisti studijų programų atnaujinimo ir rengimo rutiną integruojant į šį procesą profesinės veiklos lauko analizės elementus (**“Sveiko proto lavinimas”**).
- Peržiūrėti savo **dalyko didaktikos sampratą** ir aiškiai atsakyti į klausimą, kieno kompetencijai priklauso dalyko didaktika.
- Suformuoti profesinės veiklos lauko tyrėjų tinklą.

Tyrimo metodologijos paieška

- Dalyvavimas **LNKS profesinės veiklos tyrime** parodė, kad LNKS požiūris į kompetencijas yra objektyvistinis ir struktūralistinis. Jis primena struktūralizmo klasiko Ferdinando de Saussure “Cours de linguistique générale” nubrėžtą skirtumą tarp *langue* ir *parole*.
- Tarytum egzistuoja idealios kompetencijos, savotiški nuo konkretaus savo taikymo atitrūkstantys kompetencijų modeliai, kurias profesinės veiklos tyrimo metu turėtų atskleisti tyrėjai.
- Greitai supratome, kad tokie idealūs modeliai, taip pat modelio bei to taikymo perskyra yra neperspektyvi, vien todėl, kad monopolizuojamas profesinės veiklos tyrimas. Man tai padėjo suprasti kitas prancūzas, sociologas Pierre Bourdieu.
- “Tie, kurie kalba laiko analizės objektu, užuot vartoję ją tam, kad mąstyti ir kalbėti, priversti suvokti kalbą kaip *logos*, kaip nevarojamą kalbą, kurios paskirtis būti analizuojamai. /.../ Taip nagrinėjant nuslopinamos kasdienėje kalbos vartosenoje slypinčios funkcijos.”
- Būtent dėl Pierre Bourdieu teorijos įtakos profesinės veiklos tyrimas tapo profesinės veiklos **lauko** tyrimu. “Mąstyti lauko požiūriu reiškia mąstyti santykių požiūriu, reliacionistiškai.”

Ne intelektualistinė sociologija, bet socialinė prakseologija

- **Intelektualistinės sociologijos** požiūriu egzistuoja kompetencijos, kaip idealūs modeliai (*langue* analogas), ir tų modelių geresnis arba blogesnis realizavimas (*parole* analogas).
- Tokia **intelektualistinės sociologijos** tradicija numato kompetencijos kaip idealaus modelio rekonstrukcijos galimybę.
- **Intelektualistinės sociologijos** tradicija numato ekspertų arba tyrėjų, kurie disponuoja objektyviais tyrimo metodais, galinčiais tokius modelius rekonstruoti, galimybę. Kitaip tariant, tai ir yra būtų jų kompetencija.
- **ARGI?**
- **Socialinės prakseologijos** požiūriu profesinės veiklos lauke koegzistuoja įvairios profesinės praktikos, taigi ir įvairios kompetencijos, dalies kurių dominavimas yra nulemtas profesinės veiklos lauke disponuojamo simbolinio kapitalo kiekio.
- **Socialinės prakseologijos** požiūriu profesinės veiklos laukas yra dažniausiai nereflektuotų profesinės veiklos praktikų ir santykių tarp jų įvairovė.
- **Socialinės prakseologijos** arba socioanalizės požiūriu profesinės veiklos lauko tyrimas yra profesinės veiklos lauke išsidėsčiusių praktikų arba profesinių *habitus* refleksija. Inicijuojant šią refleksiją svarbus vaidmuo tenka profesinės veiklos patirtį reflektuoti gebantiems savo srities specialistams (**tyrėjams-dalykininkams**).

Nuo socialinės prakseologijos prie profesinio lauko tyrimo programos

- Projektuojant tyrimą į tyrėjų grupę buvo įtraukti tyrėjai – dalykininkai. Be šio bendradarbiavimo profesinės veiklos lauko tyrimas būtų buvęs neįmanomas. Galim apibendrinti taip, kad profesinės veiklos lauko tyrimas geriausiai pavyko ten, kur aktyviausiai dirbo tyrėjai – dalykininkai.
- Tyrimo tikslas – suteikti galimybių dalykininkams į studijų programų projektavimą įtraukti profesinės veiklos lauko patirtį.
- Tyrimo rezultatas yra ne tiek idealių ar modelinių profesinės veiklos kompetencijų objektyvacija, kiek profesinės veiklos praktikų (*praxis*) arba profesinės veiklos lauke paplitusių profesinių *habitus*, kurie aprašomi kompetencijų pagalba, rekonstrukcija.
- Tyrimas kartu yra ir visų tyrimo dalyvių mokymasis. Mokėsi, bendradarbiavo ir savo žinojimų dalijosi skirtingu socialiniu žinojimu disponuojantys ekspertai, kartu buvo generuojamas bendras žinojimas.

Profesinio lauko tyrimų tikslas

- Sukurti apčiuopiamas prielaidas kūrimas aukštojo mokslo bendruomenės atstovų (mokslininkų, studijų komitetų atstovų, studentų) ir profesinės veiklos lauko atstovų (darbdavių, absolventų) dialogui dėl kompetencijų ugdymo.

Tai buvo daroma:

- Rengiant dalykinių ir bendrųjų kompetencijų sąrašus
- Vykdamt kiekybines darbdavių, įdarbinusių pasirinktų programų absolventus, apklausas.
- Organizuojant fokusuotų diskusijų grupes, kuriose su absolventais buvo aptartos studijų programos ir darbdavių tyrimo metu sudaryti kompetencijų sąrašai.
- Organizuojant pusiau struktūruotus interviu su darbdavių atstovais. Šių interviu metu buvo surinkta kokybinio pobūdžio informacija apie absolventų kompetencijas.

Profesinės veiklos lauko tyrėjai

- 1. Profesinio lauko tyrimo ekspertų grupė (5 sociologai ir 3 edukologai)**
- 2. Profesinio lauko tyrėjų grupė (12 sociologų)**
- 3. Profesinio lauko tyrėjų – dalykinių grupių atstovų grupė (8 x 3 = 24 dalykininkai)**
- 4. Tyrėjų darbdavių, profesinio lauko atstovų, grupė (8 darbdaviai, kurių kandidatūros buvo derinamos su tyrėjais – dalykininkais)**

Profesinės veiklos lauko tyrimas apėmė:

- 1. Profesinės veiklos lauką reglamentuojančių dokumentų analizę, kuri buvo reikalinga pirminiam dalykinių ir bendrųjų kompetencijų sąrašui.**
- 2. Pirminių kompetencijų sąrašų korekciją, konsultuojantis su tyrėjais-dalykininkais ir TUNING ekspertais.**
- 3. Profesinės veiklos laukui atstovaujančių darbdavių tyrimą.**
- 4. Fokusuotų diskusijų grupes, kuriose dalyvavo pasirinktoms studijų kryptims atstovaujantys absolventai, tyrėjai, kartais darbdaviai ir studijų komitetų atstovai.**
- 5. Pusiau struktūruoti interviu su darbdaviais.**

Profesinio lauko tyrėjų - dalykinių grupių atstovų indėlis į profesinio lauko tyrimą:

- 1. Parengti informacijos šaltinių apie profesines veiklas, joms būtinas kompetencijas sąrašą.**
- 2. Peržiūrėti pradinius, dokumentų analize paremtus kompetencijų sąvadás, pateikti pastabas.**
- 3. Remiantis dalykinių grupių narių turimais duomenimis, parengti jų studijų programas baigusių absolventų pareigybių sąvada, dalyvavimas apibrėžiant profesinės veiklos tyrimo lauką.**
- 4. Dalyvauti rengiant klausimyną darbdaviams.**
- 5. Padėti suformuoti studijų programų absolventų grupes fokusuotų diskusijų grupėms.**
- 6. Peržiūrėti fokusuotų diskusijų grupių scenarijų, pateikti pastabas.**
- 7. Dalyvauti fokusuotų diskusijų grupėje su absolventais.**
- 8. Peržiūrėti pagal darbdavių apklausos ir fokusuotų diskusijų grupių duomenis atnaujintus profesinės veiklos kompetencijų sąvadás, pateikti pastabas.**
- 9. Dalyvauti rengiant gaires studijų programoms tobulinti.**
- 10. Komunikuoti surinktą informaciją apie profesinės veiklos lauką studijų programas rengiantiems dalykininkams.**

Darbdavių – tyrėjų, profesinio lauko atstovų, indėlis į tyrimą:

- 1. Peržiūrėti dokumentų analize ir darbdavių tyrimais paremtus kompetencijų sąvadás, pateikti pastabas.**
- 2. Dalyvauti interviu apie profesinės veiklos kompetencijas.**
- 3. Rekomenduoti porą darbdavių kolegų, kurie būtų kompetentingi dalyvauti apklausoje apie profesinės veiklos kompetencijas.**
- 4. Peržiūrėti pagal darbdavių apklausos ir fokusuotų diskusijų grupių duomenis atnaujinus profesinės veiklos kompetencijų sąvadás, pateikti pastabas.**
- 5. Peržiūrėti gaires studijų programų atnaujinimui.**

Apie sociologijos profesinės veiklos tyrimą arba sociologijos sociologija

2011 metų lapkričio mėnesis

Arūnas Poviliūnas

Sociologijos lauko raida

- 1 etapas. Sociologijos pretenzijos tapti profesija. Išskirtinė ortodoksinio sociologijos mokslo lauko svarba sociologijos tapatybei.
- 2 etapas. Spartūs morfologiniai sociologijos lauko pokyčiai, susiję su įvairių akademinų anomijų ortodoksinės sociologijos požiūriu legitimacija, sociologo tapatybių proliferacija.

Sociologų schizma

- Sociologijos absolventų profesinė veikla yra įvairesnė, nei sociologo profesijos (?) įvaizdis. Mes tyrinėjome sociologų arba sociologijos absolventų veiklas, tačiau, sociologo profesinę tapatybę, deja, pražiopsojome.
- Kas yra tas sociologijos absolventų galvose gyvenantis sociologo homunkulas?
- Koks sociologijos homunkulas gyvena potencialių darbdavių galvose, visuomenės nuomonėje, potencialių, dar mokyklos suolus trinančių sociologų galvose?
- Sociologų schizmos sprendimui reikia aktyvios politikos ir ideologijos

Veiksmų planas

- Bendrojo lavinimo mokykla
 - Vizitai mokyklose
 - Socialinių mokslų akademijos steigimas
 - Mokymo programų pokyčiai
- Gretutinės studijos ir aktyvi sociologijos propaganda tarp kitų socialinių mokslų (ekonomika, komunikacija, vadyba ir pan.)
- Sociologijos absolventų telkimas

AČIŪ UŽ DĖMESĮ